

Latvijas Universitātes
Humanitāro zinātņu fakultātes
Sastatāmas valodniecības un tulkošanas nodaļas
un
Latvijas Tulku un tulkotāju biedrības

2. pētnieku un studentu konference
„Aktuāli jautājumi tulkojumzinātnē”

Rīga, 2016

Latvijas Universitātes
Humanitāro zinātņu fakultātes
Sastatāmas valodniecības un tulkošanas nodaļa
Latvijas Tulku un tulkotāju biedrība

Redaktori: Arvils Šalme, *Dr. philol.*
Gunta Ločmele, *Dr. philol.*
Svetlana Koroļova, *Mg. philol.*
Jana Taperte, *Mg. philol.*
Marija Lapaine, *Mg. interpret.*

Rīga, 2016

Konference tapusi ar sponsoru atbalstu:

NORDTE XT

LTTB
LATVIJAS TULKU UN TULKOTĀJU BIEDRĪBA

LINEARIS
TRANSLATIONS

KONFERENCES PROGRAMMA

Datums: 2016. gada 20. maijs

Vieta: Rīga, Eiropas Savienības māja, Aspazijas bulvārī 28, kamīnmalē (2. stāvā)

9.30-10.00 Reģistrācija un kafija

10.00-12.00 **1. sesija.** Moderatore Helēna Gizeleza

10.00-10.15 Konferences atklāšana

10.15-10.30 **Tulkošanas tirgus tendences Latvijā un pasaulē**

Arturs Svekris, SIA „Nordtext”

10.30-10.45 **Sustainability of professional translation in Latvia**

Marija Lapaine, Latvijas Tulku un tulkotāju biedrība

10.45-11.00 **Tulkošana kriminālprocesā latviešu-krievu-latviešu kombinācijā**

Svetlana Lana Nevleva, LR Prokuratūra

11.00-11.15 **Tiesu tulkošana Nīderlandē**

Ingrīda Požarska, tulce

11.15-11.30 **Проблемы переводов текстов индустрии моды**

Larisa Engelsons, LU HZF PMSP „Rakstiskā tulkošana”

11.30-11.45 **Tabu leksikas tulkošana politiskajā diskursā: Ukrainas konflikta piemērs**

Ieva Kozlovska, Latvijas Universitāte Juridiskā fakultāte BSP PLK

11.45-12.00 **Aizguvumu un svešvārdu lietojums Ivara Ījaba publikācijās portālā satori.lv**

Madara Heidemane, LU HZF PMSP „Rakstiskā tulkošana”

12.00-12.30 Kafijas pauze

12.30-14.15 2. sesija. Moderatore Marija Lapaine

12.30-12.45 **Translation into non-mother tongue by novice translators**

Svetlana Koroļova, LU HZF Sastatāmās valodniecības un tulkošanas nodaļa

12.45-13.00 **Translation of advertisements into English as non-mother tongue**

Ksenija Merenkova, LU HZF PMSP „Rakstiskā tulkošana”

13.00-13.15 **Latviešu medicīnas terminoloģija: literārie, reliģiskie un mitoloģiskie tēli medicīnas eponīmos**

Brita Taškāne, LU HZF PMSP „Rakstiskā tulkošana”

- 13.15-13.30 **Les problèmes de la traduction des termes métaphorisés dans la terminologie médicale (français – letton)**
Monta Mičule, LU HZF BSP „Franču filoloģija”
- 13.30-13.45 **Metaforas medicīnas terminoloģijā un to tulkošana**
Helēna Gizeleza, LU HZF Sastatāmās valodniecības un tulkošanas nodaļa
- 13.45-14.00 **Difficulties in translation of medical terms**
Olga Voika, Rīgas Stradiņa Universitāte
- 14.00-14.15 **Cilvēka iekšējo pasauli raksturojošo jēdzienu semantika. Dvēsele un gars**
Inese Leitāne, LU HZF PMSP „Rakstiskā tulkošana”
- 14.15-14.30 **Tekstu veidi, to iedalījums un atveide daīliteratūras tulkošanā**
Ilze Fogeļe, LU HZF PMSP „Rakstiskā tulkošana”
- 14.30-15.00 Kafijas pauze
- 15.00-17.00 3. sesija. Moderatore Marija Lapaine**
- 15.00-15.15 **Translation of gender equality terminology in EU legislative documents: the aspects of equivalence and perception**
Jekaterina Čelnova, LU HZF PMSP „Rakstiskā tulkošana”
- 15.15-15.30 **Leichte Sprache - Лёгкий немецкий язык**
Ieva Sproģe, LU HZF Sastatāmās valodniecības un tulkošanas nodaļa
Karine Akopjana, LU HZF BSP „Vācu filoloģija”
- 15.30-15.45 **Vieгла valoda Latvijā**
Inese Kūliņa, Vieglās valodas aģentūra
- 15.45-16.00 **Tulkojumu kvalitāte un raksturīgākās kļūdas angļu-latviešu tulkojumos**
Linda Sirmā, LU HZF PMSP „Rakstiskā tulkošana”
- 16.00-16.15 **L’analyse de la traduction des titres des films français vers la langue russe**
Katerina Terlanova, LU HZF BSP „Franču filoloģija”
- 16.15-16.30 **Искусство перевода. Ассоциативная визуализация.**
Bella Ruda, LU HZF BSP „Franču filoloģija”
- 16.30-16.45 **Сленг как незаменимая часть языка, необходимая для полноценного понимания носителя**
Margarita Ivanova, LU HZF BSP „Franču filoloģija”
- 16.45-17.00 Konferences noslēgšana

Sustainability of Professional Translation in Latvia

Marija Lapaine

Latvijas Tulku un tulkotāju biedrība

m.lapaine@yahoo.com

Corporate social responsibility, community-centered approach and commitment to life-long learning set the necessary framework for professional translation and interpreting in the 21st century: a highly specialized, knowledge- and skill-based activity which demands advanced, specific cognitive processing and interaction with rapidly evolving technological solutions.

Numerous economic, demographic, and anthropological factors must be taken into consideration in order to ensure the sustainability of translation industry in Latvia. It is necessary to recognize the relationship between costs and revenues in translation services, the importance of fostering and retaining talent within the industry, investing in human capital, and developing sustainable workplace and business practices for service providers (translators and interpreters) and intermediaries (translation agencies) alike.

Universal commitment to meaningful, up-to-date sustainability initiatives from all industry stakeholders, from educators to professionals to employers, becomes mandatory to ensure consistent quality in translation, responsible management on all levels of providing the service, and successful evolution of activities and practices that exist or emerge in the translation field.

Therefore, it is vital to align current and future development strategies with the core values of building awareness, sharing expertise, promoting interaction with other communities and business sectors, and asserting the importance, impact, and relevance of the translation process itself. Industry stakeholders, as change agents for cross-functional sustainability in professional translation, have the power to mainstream beneficial management strategies, leadership and client interaction patterns, profitably manage uncertainty, and gain momentum through respect and mutual support.

Maintaining a sustainable translation environment means complying with social codes of conduct and business ethics standards, integrating responses to global and regional market challenges into long-term human resources management, and transforming business models to remain in sync with shifting social and cultural paradigms.

Tulkošana kriminālprocesā latviešu-krievu-latviešu kombinācijā

Svetlana Lana Nevļeva

LR Prokuratūra

lana.nevleva@inbox.lv

Tulkojums kriminālprocesā ir viens no sarežģītākajiem tehniskās un tematiskās tulkošanas veidiem, un tam ir divi iemesli. Pirmkārt, juridiskā valoda ir ļoti sarežģīta, tajā ir sastopama dažādu tipu juridisko dokumentu speciālā terminoloģija. Otrkārt, lai veiktu juridiskos tulkojumus, nepieciešamas padziļinātas zināšanas dažādās tiesību jomās, šauras specializācijas starptautisko terminu pārzināšana, kā arī jāizprot frāzes un formulējumi un jāprot precīzi tie atveidot mērķvalodā.

Gandrīz visi oficiālie juridiskie dokumenti tiek sastādīti valstu oficiālajās valodās, tāpēc tulkotājam jābūt kompetentam formulējumos, kas ir pieņemti konkrētajā valstī, un jāprot tos pielietot, tulkojot mērķvalodā dokumentus, kas tapuši vienā valstī.

Kriminālprocesa ietvaros tulkotāja radošā pieeja tulkojumam ir ierobežota. Nav pieļaujami papildinājumi vai izlaidumi rakstiskajos tulkojumos, ir atļauti tikai tulkotāja komentāri vai piezīmes, kas izriet no kultūras konteksta.

Jāuzsver arī krimināltiesiskās terminoloģijas specifika, kas rada grūtības, veicot tulkojumus. Ļoti bieži juridiskajos tekstos ir sastopamas klišejas, sarežģītas un smagnējas gramatiskas konstrukcijas, īpatnēja teikumu uzbūve un nozares speciālie termini, kuru analoģu var nebūt mērķvalodā. Par savām kļūdām katrs tulkotājs ir atbildīgs individuāli; nepareizs tulkojums var būt par iemeslu prasības celšanai tiesā.

Veicot mutisku un rakstisku tulkojumu kriminālprocesa ietvaros, nav pieļaujams papildināt izteicienus vai padarīt tos maigākus. Tas nozīmē, ka tulkam vai tulkotājam ir pienākums precīzi atveidot mērķvalodā arī lamuvārdus vai draudus.

Vēl viena problēma, ar ko sastopas valsts varas iestāžu tulki un tulkotāji, ir tulkojumu apliecināšana. Latvijā to var izdarīt tulkojumu birojs sadarbībā ar notāru, zvērināts tulks vai notārs, ja tiek tulkots no valsts valodas krievu valodā. Tulkojumu no krievu valodas valsts valodā apliecina saskaņā ar 2000. gada 22. augusta MK noteikumiem nr. 291 "Kārtība, kādā apliecināmi dokumentu tulkojumi valsts valodā". Ir valstis, kurās tulkojuma pareizību apliecina sertificēts tulkotājs, taču Latvijā diemžēl pagaidām nav tulkotāju speciālās sertificēšanas, kā arī nav izveidots zvērinātu tulku institūts.

Nākamais aspekts ir valsts varas iestāžu tulku un tulkotāju sadarbības trūkums. Līdz ar to valsts varas iestāžu juridiskajiem dokumentiem nav vienotas struktūras un terminoloģijas. Šādu dokumentu tulkojumi var būtiski atšķirties atkarībā no tulka vai tulkotāja štata vietas. Šeit būtu

jāmin arī leksikogrāfiskais aspekts: valsts varas iestāžu tulkiem un tulkotājiem, kuri tulko valodu kombinācijās *LV-RU-LV*, katastrofāli trūkst nozaru vārdnīcu. Valsts varas iestādēm nav vienotu iekšējo glosāriju, jo to izveide parasti rada slogu valsts budžetam. Latvijā nav arī institūcijas vai štata “virstulku”, kas varētu pārbaudīt veikto tulkojumu pareizību un terminu kontekstuālo atbilstību, un, visbeidzot, valstī pagaidām nav izstrādāta programma tulku un tulkotāju apmācībai šo valodu kombinācijā.

Ņemot vērā minētos atzinumus, ir nepieciešams, lai valsts varas iestāžu tulki un tulkotāji būtu kompetenti tiesību nozarē, izprastu kriminālprocesa būtību un pušu lomu tajā, kā arī regulāri paaugstinātu kvalifikāciju.

Проблемы перевода текстов индустрии моды

*Larisa Engelsonė,
LU HZF PMSP „Rakstiskā tulkošana”
larisa.engelsonė@gmail.com*

Данное исследование посвящено некоторым аспектам перевода текстов индустрии моды, или фэшн-текстов, на материале англоязычных модных журналов.

Индустрия моды, или фэшн-индустрия, — это целый сектор экономики, связанный с производством и реализацией самых различных товаров. В то же время мода – это не только бизнес, но также социальный феномен и важная часть нашей культуры.

Существенную роль в производстве и продаже модных изделий играет маркетинг. В продвижении модного продукта задействованы различные специализированные журналы и другие СМИ. Для завоевания потребителя они используют ряд языковых приемов, призванных заинтересовать и привлечь внимание читателя.

Тексты индустрии моды близки рекламным текстам, которые преследуют ту же цель – создать привлекательный образ рекламируемой продукции и привлечь к ней внимание массового потребителя, таким образом способствуя ее реализации.

Для воздействия на потребителя используются различные стилистические приемы, повышающие экспрессивность речи, ее эмоциональное и эстетическое воздействие. Профессиональные термины, применяемые в индустрии моды, важны не только специалистам: не владея данной терминологией, невозможно следовать «стильным» советам.

Основные сложности при переводе «модных» текстов на русский язык могут представлять такие стилистические приемы и выразительные средства языка, как эпитеты, метафоры, каламбуры и клише, которые особенно часто встречаются в статьях, посвященных показам мод.

Не существует какой-то определенной методики перевода текстов индустрии моды. Для наиболее точной их передачи необходимо хорошее владение языком перевода, знание специальной терминологии и умение задействовать весь арсенал языковых средств выразительности.

Основными стратегиями перевода могут быть перефразирование и замена, основанная на культурной специфике.

Tabu leksikas tulkošana politiskajā diskursā:

Ukrainas konflikta piemērs

Ieva Kozlovska

Latvijas Universitāte, Juridiskā fakultāte, BSP PLK

ievakozlovska2@inbox.lv

Valodu kā politikas faktoru ietekmē politiskie aktori, piemēram, valsts iedzīvotāji, tās pārvalde u. tml., kā rezultātā tiek papildināta tieši politiskā diskursa valoda. Ja jaunais jēdziens netiek izprasts pareizi un tam ir plašs pielietojums, ar laiku tas var kļūt par kāda cita termina neprecīzu sinonīmu. Līdz ar to tulkotājiem ir apgrūtināta pareiza jēdziena izpratne un tā precīzas nozīmes pārnešana/integrēšana mērķkultūras valodā.

Galvenā politiskā diskursa tabu jēdzienu tulkošanas problemātika saistīta ar šo jēdzienu visaptverošajām interpretācijas iespējām un plašo katrā valstī izmantoto sinonīmu klāstu, kur to lietojums ne vienmēr ir korekts.

Tulkojot žurnālistikas tekstus, notiek tajā esošās informācijas pārrakstīšana, integrēšana un pielāgošana mērķkultūrai, kā rezultātā notiek jaunu tekstu producēšana.

Tabu jēdziena kompleksā satura dēļ katrai tautai gan tā izpratne, gan piederīgo tēmu klāsts ir atšķirīgs, tādēļ šo jēdzienu interpretācijas iespējas ir ļoti plašas. Tās ietekmē attiecīgās valsts kultūra, mentalitāte, identitātes apziņa un piederības sajūta.

Tā kā katras valsts politiskā iekārta plašsaziņas līdzekļiem mēģina noteikt attiecīgā politiskā notikuma “pareizo” izpratni, to publicētajiem tulkojumiem jāietver leksika un jēdzienu izpratne, kas ietekmē attiecīgās valsts iedzīvotāju viedokli un domāšanas veidu, veicinot t. s. “pūļa efektu”. Šajā procesā svarīga loma ir tulkotājam.

Ja mērķvalodā nav sastopams atbilstošais jēdziens un to nav iespējams transliterēt, jēdziena definīcija ir jāiekļauj tulkojumā vai arī redaktora piezīmes veidā ir jānorāda atsauce uz kādu avotu svešvalodā, kur sniegts visprecīzākais skaidrojums, t. i., klāt nav “piejaukta” politiskā propaganda un lasītājam radīts valsts “pasūtītais” viedoklis.

Madara Heidemane

LU HZF PMSP „Rakstiskā tulkošana”

madara.heidemane@gmail.com

Ivara Ījaba publikācijās ir novērojams plašs svešvārdu lietojums, kas galvenokārt pamatojams ar viņa pamatprofesiju – politologs un politikas zinātnes pasniedzējs. Svešvārdi ir kļuvuši ne vien par stabilu sociālo zinātņu terminoloģiju, kurai bieži grūti atrast latviskas cilmes ekvivalentus, bet arī paplašina izteiksmes iespējas un piešķir valodiskas nianšes un stilistisku daudzveidību. Tas pats attiecināms arī uz aizguvumiem, kas tiek izmantoti zemākos valodas slāņos.

Referātā ir analizētas četras Ivara Ījaba publikācijas portālā *satori.lv* – “Spraud man puķi”, “Veterāna pārdomas”, “Nenokavē savu katarsi” un “Lai pirmais met akmeni”. Raksti ir aptuveni trīs lappuses gari, un katrā ir izmantoti vidēji 70 dažādi svešvārdi un aizguvumi.

Publikācijās atrodami neitrāli svešvārdi, piemēram, *nafta, politika, Ministru kabinets, entuziasms, televīzija, interesanti*, kas organiski iekļaujas tekstā un atbilst tā saturam. Tomēr nereti autors tos ir padarījis stilistiski ekspresīvus, izceļot ar pieturzīmēm (“*fašisti*”, (*neoficiālā Krievijas armija*), spēlējoties ar kontekstu (*ar dzelzi, dubļiem, trotīlu un asinīm*), pretstatot sarunvalodas leksikai (*kārtējam diplomātiskajam konsīlijam*), kā arī ar svešvārdu palīdzību ir paspīlgtinājis citus vārdus (*tragiskais pārkāpums*).

Emocionāli ekspresīvāki ir aizguvumi un pārcēlumi, piemēram, *izmahāties, tusiņš, fanot, tviteris*, tāpat Ivars Ījabs izmanto arī tēvvārdus, pieminēdams Krievijas un Ukrainas amatpersonas. Lasāmi arī burtiski pārnēsumi (*state failure, pogroms*) vai izteicieni (*mutatis mutandis*), tos netulkojot, un kontekstā redzams, ka šāda izvēle vienmēr ir stilistiski pamatota. Autors svešvārdus mēdz arī modificēt, piemēram, *kolektīvistiskas akcijas* un *artistiskums*.

Ivara Ījaba publikācijas ir leksiski ļoti bagātas, un tajās atrodams plašs valodas slāņu un valodisko līdzekļu spektrs, kas pielāgots attiecīgās domas izteikšanai un ilustrēšanai. Tas novērojams arī svešvārdu un aizguvumu lietojumā, jo tie parādās gan kā stabili latviešu valodā iesakņojušies vārdi, gan arī kā instrumenti emocionālās ekspresivitātes izteikšanai – savu uzskatu atklāšanai, ironizēšanai par citu paustajiem viedokļiem un sabiedrībā valdošo attieksmi.

Translation into Non-mother Tongue by Novice Translators

Svetlana Korolova

LU HZF Sastatāmās valodniecības un tulkošanas nodaļa

kosve@lu.lv

Translation into non-mother tongue used to be and still is regarded as exceptional rather than routine practice. However, in certain culture settings and with certain language combinations, translation into non-mother tongue seems to be the only option accessible. Furthermore, given the current lingua franca status of English, it seems very natural for both translation professionals and academics to recognise that performing translations into English as a non-mother tongue has turned into reality for which novice translators should be trained.

The challenges of translating into non-mother tongue and definition of quality criteria for such translations set for novice translators are the subject of the given presentation. Based on her personal experience as practice tutor and translation reviewer/revisor, the author investigates particular examples of authentic translation assignments and translations from Latvian into English made by the students of the Professional Master's Study Programme 'Translator' within the Translation Practice courses. In conclusion, the author proposes some guidelines to assess these translations and discusses the impact of specific factors, such as source text and target audience, on establishing translation quality criteria.

Translation of advertisements into English as non-mother tongue

Ksenija Merenkova

LU HZF PMSP „Rakstiskā tulkošana”

kmerenk@gmail.com

The present paper analyses translation of advertisements into English as non-mother tongue. The considered material is adopted from Latvian media. The aim of the paper is to review errors, evaluate the quality of the texts.

Theoretical part of the paper contains information on advertisement and its history; the concepts “mother tongue” and “native speaker”; opinions of theoreticians on non-mother tongue translation.

Practical part of the paper consists of error analysis on the material chosen. The explanation based on the English grammar rules and improved variants are offered.

The study results show inaccuracies in syntax, lexis and style. The quality of translation is mediocre, but the conclusion is that the translated advertisements are acceptable.

**Latviešu medicīnas terminoloģija:
literārie, reliģiskie un mitoloģiskie tēli medicīnas eponīmos**

Brita Taškāne

LU HZF PMSP „Rakstiskā tulkošana”

brita.taskane1@gmail.com

Medicīnas terminoloģijā racionālais cieši savijas ar iracionālo. Tas attiecas arī uz sindromu un simptomu nosaukumiem, kuru ieviešanu bieži nosaka cilvēkiem raksturīgās īpašības – vēlme izcelties un pašapliecināties, kā arī izvairīties no anonimitātes un pelēcīguma. Zinātnes attīstības laikmetā medicīnas terminoloģijā parādās arvien vairāk eponīmu, kas ir darināti, izmantojot ārstu/zinātnieku/atklājēju uzvārdus (šie eponīmi veido lielāko eponīmu grupu latviešu medicīnas terminoloģijā), ģeogrāfisku vietu nosaukumus, kur slimība vai sindroms ir pirmo reizi atklāts vai aprakstīts, un pacienta uzvārdus.

Latviešu medicīnas terminoloģijā ir sastopami arī neparasti eponīmi, kuros izmantoti tēli no reliģiskiem, klasiskās un modernās literatūras darbiem un mitoloģijas. Literāro, mitoloģisko un reliģisko tēlu eponīmi liecina par medicīnas terminu darinātāju radošumu un tieksmi meklēt iedvesmu citās cilvēces gara darbības jomās. Ja, piemēram, no ārsta vai zinātnieka vārda darinātie medicīnas eponīmi bieži vien iegūst apzīmējumus, kas neizsaka lietas būtību, “tēlainie” eponīmi daudz vienkāršāk iesakņojas atmiņā un padara multiplo simptomu kompleksus vieglāk izprotamus.

Šī referāta mērķis ir iepazīstināt ar medicīnas terminoloģijas “iracionālo” pusi, kas, saskaņā ar medicīnas doktora un profesora V. Lazovska atzinumu, ir raksturīga ne tikai šīs nozares terminoloģijai, bet arī pašai medicīnai kopumā.

Les problèmes de la traduction des termes métaphorisés dans la terminologie médicale (français – letton)

Monta Mičule

LU HZF BSP „Franču filoloģija”

montamicule@tvnet.lv

Le processus de la compréhension et de la perception des métaphores par des gens dépend des circonstances par lesquelles le locuteur est entouré, ainsi chaque culture peut avoir différentes images métaphoriques sur le même objet.

La métaphore comme figure de style a plusieurs fonctions : celle de l'explication claire et concrète des concepts qui autrefois devraient être expliqués d'une manière trop détaillée ; celle de combler des lacunes lexicales et de la dénomination des concepts nouveaux, de plus, la métaphore transmet plus de connotations et d'implications que le langage direct.

Les termes, par leur définition, devraient être claires, stables, sans images figuratives, cependant l'existence des termes métaphorisés crée un paradoxe, ainsi tel concept que le terme métaphorisé forme un phénomène oxymore. Toutefois la métaphore joue un rôle pertinent dans la terminologie des sciences, car elle transmet les connaissances techniques d'une manière efficace et rapide et sert à la vulgarisation des termes professionnels pour les non-spécialistes du champ.

La traduction des termes métaphorisés médicaux implique les problèmes de l'identification de la métaphore dans le texte ; l'interprétation correcte selon les coutumes, les normes et les règles de la langue d'arrivée non seulement du terme métaphorisé mais aussi de l'idée incarnée. Ainsi que la décision soit de la conservation, soit de la perte de la métaphore lors de la traduction.

En terminologie médicale les métaphores sont fréquentes, c'est pourquoi elles sont classifiées selon leur fonction, image et leur rôle dans le contexte donné. Cette classification sert comme instrument supplémentaire qui facilite le travail du traducteur, car à travers des noyaux conceptuels qui concernent chaque métaphore, il est possible d'appliquer une métaphore équivalente dans la langue d'arrivée.

L'analyse de notre corpus montre que la démétaphorisation n'est pas une tendance dans la traduction médicale: en 95,9% des cas on n'a pas observé une démétaphorisation en letton, et en 20,87% des cas une métaphore est apparue en langue lettonne. Cela peut être expliqué par la dérivation des termes médicaux en français du latin et du grec et par leurs formes qui sont conservées et adaptées.

Metaforas medicīnas terminoloģijā un to tulkošana

Helēna Gizeleza

LU HZF Sastatāmās valodniecības un tulkošanas nodaļa

helena.gizeleza@gmail.com

Medicīnas terminoloģijā tiek plaši pielietotas metaforas. Metafora ir nosaukuma pārnesums uz līdzības pamata, resp., kādas reālijas nosaukuma izmantojums citas, līdzīgas reālijas nosaukšanai. Agrāk tika uzskatīts, ka termins un metafora nav savienojami, un metafora funkcionēja kā trops, bet pašlaik metaforu uzskata par efektīvu nominācijas līdzekli un verbalizētu domāšanas paņēmieni. Tomēr, kā norāda Andrejs Veisbergs, “metaforām ir sava vieta terminoloģijā, jo stingri atdalīt specializēto terminoloģiju no vispārējās valodas nav reāli. Šķiet, latviešu terminoloģijā joprojām tiek ignorētas daudzas nemaz ne jaunas atziņas — ka arī terminoloģijā ņemami vērā pragmatiskie aspekti, ka ne visa terminoloģija ir primāri domāta zinātnieku vajadzībām. Metaforiskie pārcēlumi ir efektīvs, vienkāršs un viegli uztverams, un parasti īss terminu veids”.

Dažādās medicīnas nozarēs izmantotās metaforas attiecas uz patoloģiju un tehnoloģiju aprakstu. Angļu valodā atrodamas metaforas, kas latviešu valodā demetaforizējas. Metaforisko terminu analīze parāda, ka metaforas ir ērts risinājums medicīnas terminoloģijas attīstībai un pilnveidošanai, tomēr dažas metaforas var radīt grūtības saskarsmē vai tulkojumos. Kā norāda Vancāne et al., metaforas dažādās valodās ir atšķirīgas: “Metaforas katrai valodai ir savas. Tās var būt vienādas vai līdzīgas vairākām valodām, bet nereti dažādās kultūras nosaka metaforu atšķirības”. Tomēr atsevišķos gadījumos novērota terminu demetaforizācija, kas rada grūtības saskarsmē un tulkošanā: “Demetaforizējot terminu latviešu valodā, zūd saikne ar attiecīgo citvalodu terminu izteiksmes līmenī. Tas savukārt rada grūtības tulkojot”.

Difficulties in translation of medical terms

Olga Voika

Rīgas Stradiņa Universitāte

olga_vo@inbox.lv

Translation of medical terms quite often is considered to be a difficult subject among translators. It is hardly surprising because there are many issues to be taken into consideration. Definitely, one should be familiar with medicine in general, for example, anatomy. Medical professionals will use the terms of Latin origin, such as “front”, “umbilicus”, “coxa”, “neonate”, however in common speech these words will be substituted by “forehead”, “navel”, “belly button”, “hip”, “newborn”.

Knowledge of the specific terminology is compulsory. It includes not only the Latin terms per se, but also the ones that contain both Greek and Latin elements. Prefixes, roots and suffixes are used to make names of diseases, medical procedures and symptoms.

Another feature of medical terminology is eponyms. Medical eponyms are names of persons, objects, places after which something (a disease, sign, symptom or syndrome, etc.) is named. Eponyms may bear the names of real historic persons, mythological or fictional ones, or places, discoveries, etc. Eponyms are broadly used in medicine. The above variety of terms can be very distracting and confusing for translators.

Cilvēka iekšējo pasauli raksturojošo jēdzienu semantika. Dvēsele un gars

Inese Leitāne

LU HZF PMSP „Rakstiskā tulkošana”

leitanei@gmail.com

Dvēseles un gara semantiskās attiecības: kā saprast to, ka cilvēks griežas pie psihologa (*psihe* — ‘dvēsele’) ar garīgiem traucējumiem (gara problēma) un risinājums tiek meklēts sarunā, kas pēc būtības ir prāta aktivitāte?

Dvēseles un gara jēdzienu lietojums ikdienas valodā. Par ko cilvēki bez padziļinātām zināšanām psiholoģijā, filozofijā, teoloģijā grib pateikt, runājot par dvēseli un garu? Šo jēdzienu lietojums. Gars – “no augšas dots”. Dvēsele – jūtas.

Dvēseles un gara jēdzienu semantisko atšķirību meklējumi vārdnīcās (skaidrojošajā, sinonīmu, etimoloģijas). Dvēseles un gara jēdzieniem ir ļoti līdzīgas nozīmes, abi vārdi tiek uzskatīti par sinonīmiem; vārdnīcās šie šķirkļi tiek paskaidroti viens ar otru. Lietojums drīzāk sakņojas tradīcijā. Garīgums un dvēseliskums valodā parādās vienās un tajās pašās situācijās, tomēr atšķirīgos vārdu savienojumos, kas varētu liecināt par atšķirībām.

Pastāv viedoklis, ka dvēseles un gara nošķirums kļuvis aktuāls un pastāv tikai kristīgajā terminoloģijā.

Dvēseles un gara jēdzienu etimoloģija K. Karuļa “Latviešu etimoloģijas vārdnīcā”. “Gars” kā siltuma avots, siltā vieta, bet “dvēsele” ir analogiska elpai.

Vārda izcelsmes noskaidrošana var paplašināt skatījumu uz asociatīvo ķēdi, kas atdod jēdzienam tā būtiskās īpašības vai iezīmes, kuras laika gaitā ir piemirstas, bet nojausmas līmenī ir saglabājušās cilvēku apziņā un vārda intuitīvā lietojumā.

Ja latviski runājošie “pacilā garu” un “šķīsta dvēseli”, vai to pašu dara arī franciski un angļiski runājošie? “Dvēsele” un “gars” ekvivalenti angļu un franču valodās.

Salīdzinājums ar lietuviešu valodu. Lietuviešu valodā jēdzieniskais nošķirums mūsdienu valodā starp garu un dvēseli nepastāv – abi vārdi tiek tulkoti kā *dvasia*. Lietuviešu valodā pastāv arī novecojis un reti lietots vārds *siela*, kura saknes var meklēt ģermāņu pirmvalodā un ir saistīts ar ūdens stihiju.

Interesanti, ka latīņu *spiritus* vēsturiski ir aizvietojis grieķu *pneuma*, un līdz ar to saskaņā ar etimoloģiju abu šo vārdu latviskajam ekvivalentam vajadzētu būt vārdam “dvēsele”, nevis vārdam “gars”.

Tekstu veidi, to iedalījums un atveide daiļliteratūras tulkošanā

Ilze Fogeļe

LU HZF PMSP „Rakstiskā tulkošana”

ilzefogeļe@inbox.lv

Translatologi Katrīna Reisa (*Katharina Reiss*), Pīters Ņūmārks (*Peter Newmark*), Marija Snella-Hornbija (*Mary Snell-Hornby*), kā arī Bazils Hatims (*Basil Hatim*) un Īans Masons (*Ian Mason*) piedāvā katrs atšķirīgu tekstu veidu tipoloģiju un to tulkošanas metodes. Daži uzskata, ka tekstu veidi ir skaidri definēti, savukārt citi — ka skaidru robežu starp tiem nav iespējams noteikt. Katrs no pētniekiem iesaka, viņaprāt, labākās metodes noteikta teksta veida tulkošanā.

K. Reisa, par pamatu ņemot Karla Bīlera (*Karl Bühler*) tekstu tipoloģiju, uzskata, ka visus tekstus var iedalīt četrās grupās, savukārt M. Snella-Hornbija paplašina K. Reisas tekstu iedalījumu. P. Ņūmārks par pamatu ņem tekstu funkciju (atbilstīgi Romāna Jākobsona (*Roman Jakobson*) tekstu funkciju iedalījumam) un paplašina šo klasifikāciju līdz sešiem teksta veidiem. B. Hatims un Ī. Masons uzsver tekstu komunikatīvo nozīmi.

Atšķirīga ir ne tikai katra pētnieka piedāvātā tekstu tipoloģija, bet arī metodes, kā šos tekstus tulkot. Salīdzinot dažādas tekstu tipoloģijas, var secināt, ka tekstu veidu iedalījums ir ļoti līdzīgs: tie ir informatīvie, ekspresīvie un operatīvie teksti. Tulkošanas procesā ir jāstopas ar katru no šiem veidiem.

Daiļliteratūra pieder pie ekspresīvo tekstu veida, un tas literāros tekstos ir dominējošais. Tulkojot daiļliteratūru, iespējams sastapties arī ar informatīvo un operatīvo tekstu. To atveide mērķtulkojumā ir atkarīga no daiļdarba autora nodoma un stila.

**Translation of gender equality terminology in
EU legislative documents: the aspects of equivalence and perception**

Jekaterina Čelnova
LU HZF PMSP „Rakstiskā tulkošana”
jchelnova@gmail.com

Equality is one of the core values of the European Union and it strives for the equality between men and women. Although de jure gender equality is established by EU law and international treaties and conventions, complete equality is still far from being reached de facto. Reports and studies show that in a number of areas, gender-based difference in employment, payment and the right to access different positions still exists. Such a broad scope of legal documents and policies provide for the need of relevant terminology.

Significant changes have taken place in the field of gender equality in Latvia recently. However, this field is regulated mostly by the European Union legal acts, and Latvia has not developed any specific anti-discrimination or gender equality law that would cover all gender equality issues. An integrated approach to gender mainstreaming has been taken instead. Latvia has faced a number of difficulties due to the dilution of gender equality principles in many legal acts. Moreover, gender segregation and strong gender stereotypes still exist in Latvia, while the clear and unambiguous understanding of the gender equality concept is not yet well established.

Taking the above mentioned into consideration, many language specialists struggle with the correct and precise use of gender equality terms. The majority of terms are used in the EU legal acts, and many of them are mandatory for Latvia as a Member State.

At the same time, a discussion of gender concept has been initiated in the public arena, the general public perceiving the concept of gender negatively in many cases.

Thus the goal of this paper is to provide broad information regarding concept of gender to analyse terms related to gender equality, as well as to give some advice on finding the most appropriate equivalent in Latvian.

Leichte Sprache, или «легкий немецкий язык»

Ieva Sproģe

*LU HZF Sastatāmās valodniecības un tulkošanas nodaļa
ispro@lu.lv*

Karine Akopjana

*LU HZF BSP „Vācu filoloģija”
kare@inbox.lv*

Понятие *Leichte Sprache*, или «легкий немецкий язык», появилось в Германии в 2006 году. Первоначально концепция легкого языка была разработана специально для языковой интеграции людей с особенностями развития, а также людей с трудностями обучения. Это понятие часто путают с концепцией упрощенного языка (*Einfache Sprache*); некоторые ошибочно предполагают, что это синонимы, однако эти понятия существенно отличаются друг от друга.

За последнее время количество людей, использующих легкий немецкий язык, значительно увеличилось. Популяризацией этого концепта в немецкоговорящих странах активно занимается Бюро легкого языка (*Leichte Sprache Büro*). Этой организацией также разработан ряд правил, по которым производится упрощение текстов со стандартного на легкий язык.

В Университете Хильдесхайма (*Universität Hildesheim*) в январе 2014 года было открыто отделение по исследованию легкого языка. Понятие легкого языка рассматривается с научной точки зрения, проводятся университетские исследования и разрабатываются практические приложения для органов власти и предприятий, создаются юридические и административные тексты, проводятся мастер-классы, а также проверяются уже существующие переводы на легкий язык.

Следует отметить, что с ростом популярности лёгкого немецкого появилась и критика этого понятия. Легкий язык называют детским, неприемлемым для литературных, юридических и других сложных текстов.

В Латвии также существует понятие легкого языка (лтш. *vieglā valoda*). В связи со сложившей ситуацией в Европе Латвия была вынуждена принять мигрантов из Конго, Алжира, Сирии. Возможно, языковую интеграцию мигрантов можно ускорить, обучая их упрощенному латышскому языку, принимая во внимание успешный опыт других стран.

Tulkojumu kvalitāte un raksturīgākās kļūdas angļu-latviešu tulkojumos

Linda Sirmā

LU HZF PMSP „Rakstiskā tulkošana”

linda_sirma@inbox.lv

Mūsdienās tulkojumu apjoms ir milzīgs, bet ne vienmēr tulkojumus veic speciālisti, tādēļ ir būtiski sekot līdzi tam, lai tulkojums, ko saņem klients, ir kvalitatīvs. Šajā pētījumā ir analizēts tulkojums latviešu valodā “Kultūras izpratnes un izpausmes rokasgrāmatai” (*Cultural Awareness and Expression Handbook*), ko sastādījusi Atklātās koordinācijas metodes (AKM) ES dalībvalstu ekspertu darba grupa.

Dokumentā sastopamas dažādas kļūdas, taču šajā pētījumā uzmanība tika pievērsta kļūdām, kas radušās angļu valodas ietekmē, svešvārdu lietojumam, sintaksei, pareizrakstībai un interpunkcijai.

Angļu valodai ir liela ietekme, un to ļoti labi var redzēt tulkojumos. Bieži vien tiek kalkētas frāzes, lai gan latviešu valodā ir pieņemts teikt citādāk (*traditions are different from country to country* → *tradīcijas ļoti atšķiras no valsts uz valsti*), savukārt citviet ir mēģināts pārāk pieturēties pie angļu valodas teksta, tādējādi tulkojumā radot liekvārdību (*Make a clear distinction between the objective of cultural awareness on the one hand and cultural expression on the other hand* → *Skaidri nodala kultūras izpratnes mērķi, no vienas puses, un kultūras izpausmes mērķi, no otras puses*).

Lai gan latviešu valodā ir atbilstoši vārdi, tulkotāji bieži vien izvēlas izmantot svešvārdus (*tolerance (en)* → *tolerance (lv)*). Ir gadījumi, kad tas ir pieļaujams, piemēram, ja konkrētais termins tiek lietots ES dokumentos, taču ir gadījumi, kad tas nav nepieciešams un ir pat neiesakāms, piemēram, darbības vārdu pārņemšana, kas izklausās ļoti nedabiski (*sensitizing people to cultural diversity* → *cilvēku sensitizēšana kultūras daudzveidībai*; *conceptualizing* → *konceptualizējot*).

Tulkojumos ir diezgan daudz neuzmanības kļūdu, kas dažos gadījumos nav tik būtiskas (*uzbrukumi, nevis uzbrukumi*), tomēr ir arī nopietnākas neuzmanības kļūdas, kas maina teksta saturu (*numeracy* → *rakstītprasme*; *cultural heritage* → *vēstures mantojums*), tādēļ ir svarīgi tulkojumu pārlasīt.

Ir sastopamas arī dažādas gramatiskas, interpunkcijas un pareizrakstības kļūdas, piemēram, nepamatots divdabja *-ot* lietojums, neprecīza saikļu izvēle (*kamēr* pretstata izteikšanai), vārdu kārtība teikumā, izlaisti komati, nepareizi saīsināti vārdi (*see* → *skat.*) un neprecīzs vietniekvārdu lietojums (*darbiniekus, lai veicinātu to izpratni par*).

L'analyse de la traduction des titres des films français vers la langue russe

Katerina Terlanova
LU HZF BSP „Franču filoloģija”
k.terlanova@inbox.lv

L'art cinématographique appartient à la classification des œuvres littéraires : il raconte les événements et les personnages inventés, l'auteur crée l'alternative systématique au monde réel, parfois selon son modèle personnel du monde, et essaye de faire le lecteur croire à un monde. Le texte littéraire peut aussi servir comme un outil de la connaissance pour l'auteur lui-même qui prend une certaine partie de la réalité et la laisse passer par son esprit et pour le lecteur qui reçoit les connaissances du monde à l'aide des textes littéraires.

La traduction joue un rôle important parce qu'elle peut déterminer le niveau du succès ou de l'échec du film dans un autre pays. Le titre est le *visage* du film. Il peut provoquer des réactions variées chez le spectateur potentiel. Souvent la production audio-visuelle devient la source principale de l'image de cultures étrangères.

Le traducteur a une tâche difficile : créer un titre laconique, sonore et substantiel, comme l'original, et garder les mêmes fonctions. Au cas de la traduction des titres français en russe le traducteur doit : fournir la compréhension adéquate de l'information transmise du récepteur ; créer la relation émotionnelle vers l'information transmise et faire produire des associations correspondantes ; résoudre des objectifs idéologiques, politiques ; transmettre l'effet esthétique du film ; parfois provoquer aux actions définies.

Il existe trois stratégies principales pour la traduction des titres : la traduction directe ; la transformation ; la substitution. Selon l'analyse de la traduction des titres des films français vers le russe, la stratégie la plus populaire est la traduction directe, qui peut être présentée aussi sous la forme de la translittération, de la transcription et être l'équivalent univoque.

Un grand champ d'exemple appartient à la deuxième stratégie qui consiste en plusieurs sous-transformations de la traduction des titres des films, telles comme : la transformation morphologique, syntaxique, lexicale, stylistique, sémantique et pragmatique.

Искусство перевода. Ассоциативная визуализация

Bella Ruda

LU HZF BSP „Franču filoloģija”

bella.ruda@inbox.lv

Мы живём в век технологий и быстроменяющейся реальности. В эпоху информации. Информация должна использоваться с умом, быть актуальной, проверенной, доступной, готовой к использованию. При поиске информации мы используем интернет, который является незаменимым помощником, селективирующим нужные разделы и подразделы. На службе у интернета имеются точные инструменты, такие, как *Google*, *Yandex*, *Altavista* и другие поисковики.

Миллионы людей по всему миру обмениваются информацией и взглядами, точками зрения и критериями. Интернет синхронизирует информацию, пропуская через кодировки, символы, переводя их на разные языки, чтобы информация была глобальной и была доступна абсолютно любому человеку, говорящему на Языке. Неважно, на каком. Роль языка важна для коммуникации, общения и других неотъемлемых форм социальной среды. С течением времени язык начинает жить в новых формах, проявляется на другом уровне, казалось бы, к нему не относящемуся – визуализации. Визуализация постепенно входит в нашу жизнь, заменяя эмоции символами, реальные встречи – фотографиями, язык – ассоциациями с прошлым, настоящим или будущим.

В этом случае важен подход, который, стимулирует читателя или зрителя на поиск новых форм языка. Исходя из всего вышеперечисленного, можно сделать вывод: Язык играет важную роль в коммуникации – приоритетную. Социальные сети уже давно стали инструментом коммуникации и общения между различными социологическими группами.

**Сленг как незаменимая часть языка,
необходимая для полноценного понимания носителя**

Margarita Ivanova
LU HZF BSP „Franču filoloģija”
ivanova2554@inbox.lv

Одной из главных проблем перевода может считаться сленг – слова, имеющие особое значение в неформальной лексике. Сленг является лексическим явлением, к нему относится нелитературная лексика. Сленг – это лексика, характерная для устной речи и имеющая эмоциональную окраску. Сленг также характеризуется определенной фамильярной окраской. К сленгу обычно относят всякого рода шуточные, иронические и другие выражения. Сленг можно условно разделить на общеизвестный и общеупотребительный и малоизвестный и узкоупотребимый. Необходимо также отметить, что для сленга характерна ограниченная понятность.

Сленг может существовать, как в отдельных профессиях и социальных слоях, так и при неформальной беседе. Сленг присутствует в каждом современном языке и не подчиняется правилам. Его главная функция заключается в упрощении речи при общении людей.

При переводе сленга и элементов сленга затруднение может вызвать отсутствие справочных материалов по данной теме. Сложность при переводе сленга также заключается в том, что слово может иметь как положительное, так и отрицательное значение, и переводчик вынужден полагаться на контекст и свое языковое чутье. Поскольку сленг имеет важное эмоциональное значение, переводчику необходимо найти эквивалент в языке, на который он переводит.

LATVIJAS
UNIVERSITĀTE
ANNO 1919

NORDTE **X** T

LTTB

LATVIJAS TULKU UN TULKOTĀJU BIEDRĪBA

LINEARIS
TRANSLATIONS